

XITSONGA RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA: PAPILA I
XITSONGA FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER I

Nkarhi: 2½ wa tiawara

100 wa timaraka

HLAYA SWILERISO LESWI LANDZELAKA HI VUKHETA

1. Papila leri ri na 16 wa tipheji. Kamba loko papila ra wena ri helerile.
  2. Hlaya swivutiso hinkwaswo hi vukheta.
  3. Hlamula swivutiso HINKWASWO.
  4. U komberiwa ku sungula xivutiso xin'wana na xin'wana eka pheji yintshwa.
  5. Swi ta vuyerisa wena loko u tsala swi vonaka u tlhela u andlala ntirho lowu baseke.
  6. Nombora tinhlamulo ta wena ku ya hilaha swivutiso swi nomboriweke hakona.
-

XIYENGE XA A XIMBANGU**XIVUTISO XA 1 PROSI**

Hlaya xitshuriwa xa A na xa B kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka swona.

XITSHURIWA XA A**ENELA HI LESWI U NGA NA SWONA**

Khazamula a a tirha exilungwini tanihi murindzi efemeni ya mulungu Andries loyi a a fumile na minwala. Swakudya le kaya ka yena a va dya va raha. Tifiriji laha kaya ka yena a to tlhemuka hi switshongo na swilovolovo.

Khazamula a langutisa swilo leswi hinkwaswo kutani a a sungula ku navela wonge yena na ndyangu wakwe a wu ri na leswi mulungu wa yena a a ri na swona. A navela loko nsati wa Andries a cukumeta vhoroso leyi a yi lo heta ntsena siku yi ri efirijini. A anakanya nsati na vana va yena le kaya lava nga riki na xo khojeta hambi xo tima torha hikuva mati ya le kaya ka vona a yo kiwa hi murhangi wa le mahlweni.

Siku rin'wana loko Khazamula a ri entirhweni wa yena a pfulerile xiyanamoya xakwe, o twa mufundhisi a chumayela a ku:

'Xikwembu xi nyikile munhu un'wana na un'wana swilo leswi n'wi faneleke no n'wi ringana! Loko munhu a ri na swilo swo tala ngopfu swi vula leswaku u kanganyisile un'wana munhukulobye kumbe vanhukulobye ku tikumela leswi yena a nga na swona. Munhu a nge xavi, xikombiso: movha wo durha R500 000 ku ri hi ku muholo wa yena i R7 000 hi n'hwet, loko xitolomendhe xi ri $\pm$ R8500 hi n'hwet.'

Loko Khazamula a ri karhi a yingisela 'dyondzo' leyi eka xiyanamoya, na munghana wa yena Nhlazini, na yena a a ri eku yingiseleni ekaya ka yena, hikuva yena hi masiku ya Sonto a a nga tirhi.

Ku te hi nhlikanhi wa Sonto rolero, Khazamula na Nhlazini vo ya hlangana esitediyamu laha a va hlalela ntlangu wa bolo ya milenge. Va burile hi leti na letiya ku kondza va khumba na mhaka ya mufundhisi Zikalala leyi a dyondziseke hi yona ya vugwili na vusiwana.

Khazamula na Nhlazini va twananile ku titshunxa eka vusiwana lebyi a va ri endzeni ka byona hi ku sungula ku khoma nkuzi leswaku va ta kuma mali yo tala kambe a va fanelangi leswaku va tshika ntirho laha va tirhaka kona – ku pfala vanhu mahlo.

Va sungurile hi ku khutuzisa switolo leswi a va tshemba leswaku vini va swona va endla mali yo nyawula hi siku. Hikuva ntirho lowu a wu lava vaphangi vo tlula vambirhi, va rhambile swin'wana swigevega swa ntlhanu.

A va phanga mavhengele lamakulu na tilori leti a ti tleketlela timali lomu switolo loko swi pfarile ti hlengeletwa ti yisiwa ebangini hi siku leri landzelaka.

Ekaya ra Khazamula ku sungurile ku nyuka. U akile dyyindlu ledyikulu dya tikamara ta khume. A cela mati lama a ma hlayisiwa ethangini. A koka gezi ri nghena emutini wa yena. Vanhu va hlamala kambe leswi a a ha tirha eka Andries, vuningi bya vona byi lo anakanya leswaku a a lo tivekela mali no yi hlayisa leswaku a ta kota ku hluvukisa ndyangu wa yena.

Khazamula na vaphangikulobye va vonile ku phanga mavhengele swi nga ri na mali yo tala, hiloko va kunguhata ku phanga tilori na mimovha leyi fambisaka mali hi ku yi balesela no yi bulusa. Va sungurile hi xilorana lexi a xi tleketla mali laha va humeke na mamiliyoni yo tala. Ku humelela loku ku va susumetile ku bulusela dyilori ledyikulu hi ku anakanya leswaku dyona a dyi ta va dyi rhwele mali yo tala ku tlula mamiliyoni lawa a va ya kumile eku buluseni ka xilorana.

Tanihiloko vakhale va vurile va ku: "Siku ra khombo a ri tshwuki". Va te loko va ha bulusa dyilori ledyi, dyo ya ku hirhii, hi rihlanguti. Mubunu wa purasi loyi a a hundza kwalaho, u lo na swi vonisa xisweswo, o bela maphorisa na van'wamapurasikulobye tiqingho a va vikela hi mhangu leyi a yi vonaka. Xikan'wekan'we yo ta yi te ntshi, mimovha yo tlula ntlhanu ya van'wamapurasi na maphorisa!

Ko va ku sungula ku baleselana. Khombo ro huma hi Nhlazini, a handzuriwa xifuva hi qulu ra xibalesa, humba yi va yi olele nkuma. Vaphangikulobye va te va tsutsuma, na vona vo hlangana na van'wamapurasi, lava va va yayerheleke hi tiqulu va kala va ku khisakhisa hi matsolo. Va vile va khomiwa hi maphorisa va yisiwa exhibedhlele ku ya kuma vutshunguri va rindziwile hi maphorisa.

Makungu ya Khazamula ya va tswalerile ku lamala, khotso na rifu ntsena. Khazamula a hamba a famba hi tinhonga hikuva xisuti xa yena a xi hlakatiwile hi tiqulu. Vaphangikulobye na vona a vo tshamela ku jamukajamuka hikuva miehleketo ya vona a yi nga ha tirhi kahle.

Khazamula na Nhlazini a va tumbeleriwile hi timhaka ta leswaku: "Mali a hi swilo hinkwaswo emisaveni. Xilo xo yiviwa a xi katekisiwangi. Ripfalo ra munhu a ri tshamiseki loko a hlangeletile xuma hi tindlela to kala ti nga lulamangi. Vurhongo a byi khomi – munhu u ehleketa swo tala loko a tshamile a ri yexe. Switsongo leswi u averiweke swona hi Xikwembu, a swi ku nyikevu ntsako."

[Xitshuriwa lexi xi hundzuluxeriwile xi huma eka tsalwa ra *Vugwili na vusiwana*, hi Masinge M. R.]

SWIVUTISO SWA XITSHURIWA XA A

1.1 Hlawula nhlamulo leyi nga yona eka leti nga laha hansi. Loko mutsari a ku:

'Khombo ro huma hi Nhlazini, a handzuriwa xifuva hi qulu ra xibalesa, humba yi va yi olele nkuma' u hlamusela leswaku a ...

- A olela nkuma.
- B hundza emisaveni.
- C yisiwa exhibedhlele.
- D dlayiwa hi humba.

(1)

- 1.2 Nyika xilo xin'we lexi kombisaka leswaku Andries a a fumile swinene. (1)
- 1.3 Hi swihi switandzhaku leswi humeleleke vaphangikulobye va Khazamula endzhaku ko baleselana na maphorisa na van'wamapurasi? (2)
- 1.4 Ku ya hi xitshuriwa lexi, hi swihi leswi susumeteke Khazamula na Nhlazini ku va va nghenelela timhaka ta vugevenga? (2)
- 1.5 Boxa vuxaka lebyi nga kona exikarhi ka Khazamula na Nhlazini. (2)
- 1.6 Kombisa ku hambana loku veke kona eka xiyimo xa ndyangu wa Khazamula loko a nga si tinghenisa eka vugevenga na loko se a sungurile ku khutuzza mimovha yo tleketla mali. (2)
- 1.7 Nyika ku yelana loku nga kona eka nhlokomhaka na hungunkulu ra xitshuriwa lexi. (2)
- 1.8 Hlamusela leswi landzelaka hi marito ya wena n'wini:
- 1.8.1 Swakudya le kaya ka yena a va dya va raha. (2)
- 1.8.2 Siku ra khombo a ri tshwuki. (2)
- 1.9 Hi yihi dyondzo leyi u yi kumeke eka xitshuriwa lexi? (2)
- 1.10 Ku va van'wamapurasi va tile hi vunyingi laha ku buluseriweke dyilori dyo rhwala mali endzhaku kaloko va vikeriwile hi riqingho hi n'wamupurasikulobye, swi kombisa yini mayelana na matirhelo ya vona. (2)
- 1.11 Hi ku vona ka wena, hi swihi leswi Khazamula na Nhlazini a va fanele va swi endlile ku papalata khombo leri va humeleleke evuton'wini bya vona? (2)
- 1.12 A wu ta va u n'wi tsundzuxile yini Khazamula loko a ha kunguhata ku nghenelela timhaka ta vugevenga na Nhlazini? (2)

XITSHURIWA XA B

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya <www.istockphoto.com>]

SWIVUTISO SWA XITSHURIWA XA B

- 1.13 Hlamusela leswi humelelaka eka xitshuriwa xa B. (2)
- 1.14 Hi swihi leswi swimunhuhatwa leswi yeke eka dokodela kumbe muongori, swi nga ta vuyeriwa hi swona eka leswi swi endliwaka swona? (2)
- 1.15 U vona onge swimunhuhatwa leswi a swi yile eka dokodela swi nga va swi titwa njhani? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

30 wa timaraka

XIYENGE XA B**XIVUTISO XA 2**

Hlaya **XITSHURIWA XA C** laha hansi kutani u landzelela swileriso leswi nga ehansi ka xona.

SWILERISO

Nombora swivulwa swa wena ku suka eka **1–5**.

Tirhisa marito ya **WENA N'WINI**.

Hlaya xitshuriwa xa C lexi nga laha hansi lexi vulavulaka hi **switandzhaku swo dya swakudya leswi nga akeki miri** kutani u endla nkomiso wa xona hi ku longoloxa **NTLHANU** wa tipoyinti ntsena.

XITSHURIWA XA C**SWITANDZHAKU SWO DYA SWAKUDYA LESWI NGA AKEKI MIRI**

Switandzhaku swa swakudya leswi nga akeki miri swa tiveka eka munhu un'wana na un'wana. Mindzavisiso yo tala yi kombisa leswaku swakudya leswi nga akeki miri swi vanga mavabyi yo tala lama nga tshungulekiki. Swakudya leswi swi engetela mafurha emirini, lama endlaka munhu a nyuhela swinene hi ku engetela tikhilogiramu to tala leswi swi vanga ku tikeriwa ka mahahu na mbilu leyi nga hetelelaka yi yima, munhu a lova. Munhu loyi a nyuheleke ngopfu wa tikeriwa swinene hi ku hefemula no kala a nga kumi kahle moya mikarhi yo tala.

Chukele leri kumekaka eka swakunwa swo tala ri wela eka swakunwa leswi nga akeki miri kambe ri vangaka ku bola ka meno. Swakudya swo tala leswi omeke swi na chukele ro tala leri vangaka switsongwatsongwana na tibakitheriya leti borisaka meno. Ku hlukuhla meno swi susa ku nuha ka wona kambe ku nga ri ku sivela leswaku ma nga boli. Swakudya leswi nga akeki miri swi vanga makarhala eka munhu. Swakudya leswi swa nandziha leswi endlaka leswaku vanhu va swi rhandza swinene. Chukele na munyu wo tala emirini swi hunguta matimba lawa munhu a a fanele a va na wona kutani a hetelela a va munhu loyi a tshamaka a karhele swinene.

Swakudya leswi, swi na mafurha yo tala lama ma vangaka mavabyi ya nhlonge. Mafurha yo tala emirini ya vanga switsongwatsongwana na tibakitheriya leti hungutaka masocha ya miri kutani a sungula ku va a ngehenela hi mavabyi yo hambanahambana ya nhlonge.

Vulavisisi byi komba leswaku vanhu lava dyaka swakudya leswi nga akeki miri va ngehenela hi vuvabyi bya mbilu va ha ri vatsongo. Mbilu yi hetelela yi tsandzeka ku pompa kahle ngati leyi lavekaka emirini hikokwalaho ka swakudya leswi.

Swakudya leswi nga akeki miri swi na mafurha yo tala lama engetelaka na ku tlakuka ka ntiko wa miri swi hetelela swi vanga vuvabyi bya mfukuzana. Swakudya leswi taleke hi mafurha swi vanga nxungeto wa vuvabyi bya chukele leswi hetelelaka swi va onha na tinso ta munhu. A swi bihangiki ku dya swakudya leswi kan'we evhikini kambe ku nga ri masiku hinkwawo. Munhu u fanele ku hunguta ku dya chukele, munyu na cocacola, a nwa mati, mihandzu na miroho ya matsavu.

[Xi hundzuluxeriwile ku suka eka webusayiti ya <www.healthyeating.sfgate.com>]

XIYENGE XA C NTIVORIRIMI NA MATIRHISELO YA RIRIMI**XIVUTISO XA 3**

Xiya **KHATHUNI** leyi nga laha hansi kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka yona.

XITSHURIWA XA D

[Khathuni leyi yi huma eka webusayiti ya <www.cartooncollections.com>]

- 3.1 Xana a ku tsariwa phepha ra yini? Seketela nhlamulo ya wena. (2)
- 3.2 Hlamusela hi ku komisa mhakankulu kumbe hungunkulu ra khathuni leyi. (2)
- 3.3 Maendlelo ya ximunhuhatwa xa nomboro ya 2 yo va xi tisa phepha ro pfumala tinhlamulo ma ku tisela xifaniso xa muxaka muni wa ximunhuhatwa? (2)
- 3.4 Hi wihi ntirho wa nsayino lowu nga ehansi exikarhi ka ximunhuhatwa xa nomboro ya 1 na xa nomboro ya 2? (2)
- 3.5 Loko a ku ri wena ximunhuhatwa xa nomboro ya 1 u hlamuriwile hi ximunhuhatwa xa nomboro ya 2 hindlela leyi xi hlamuleke hi yona, a wu ta titwa njhani? Seketela nhlamulo ya wena. (2)

[10]

XIVUTISO XA 4

Xiya xinavetiso lexi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka xona.

XITSHURIWA XA E: XINAVETISO

TISANITHAYISA TA KA LIFEBUOY

Xitlatlalani xa khorona

Xava sanithayiza yin'we, u kuma masiki yin'we mahala

A ti fani na tona leto
hlohlonya tinhompfu,
tlimba xifuva,
nuha onge i to dlaya
mahele

Xidlayaxitsongwatsongwana xa khorona xi ri xoxe xo nuhela kahle emisaveni hinkwayo

Swivutiso: Soko JP   Riqingho: 000 960 7074   Imeyili: lifebuoy@webmail.com

Hi hava vutihlamuleri loko switirhisiwa swa hina swi nga fambisani na ngati ya wena

- 4.1 Tshaha xivulwa lexi tirhiseke ririmi ro tlhontlha matitwelo no hlundzukisa vatirhisi va tisanithayiza ta muxaka wun'wana. (1)
- 4.2 Hi xihi xivangelo xo va munavetisi a tsarile vito ra khampani ya tisanithayiza hi fonto ya maletere lamakulu? (1)
- 4.3 Hikokwalaho ka yini munavetisi wa tisanithayiza leti, loko muxavi a xavile sanithayiza yin'we, a nyikiwa masiki yin'we mahala? (2)
- 4.4 Nyika vutihlanganisi byimbirhi lebyi u nga byi tirhisaka loko u lava ku tihlanganisa na munavetisi wa tisanithayiza ta ka Lifebuoy. (2)
- 4.5 Xana u yima na yona mhaka ya leswaku sanithayiza leyi hi yona ntsena leyi kotaka ku dlaya switsongwatsongwana swa khorona no nuhela kahle? Seketela nhlamulo ya wena. (2)
- 4.6 Hi wihi nkucetelo lowu wu ku fikelaka emihleketweni endzhaku kaloko u ta va u hlayile xinavetiso? (2)

[10]

XIVUTISO XA 5 PROSI

Hlaya xitshuriwa lexi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka xona.

XITSHURIWA XA F**NANDZU WUN'WANA NA WUN'WANA WU LAVA QGWETHA**

"Emikarhini yoleyo, vavanuna lava a va ri na magqwetha layo be! **Mikarhi hinkwayo loko va khomiwa, nawu a wu tsandzeka ku va pfalela.** Tihuvo ta milawu a ti tsandzeka ku komba ntiyiso wa vukhamba bya vona hindlela leyi nga kanakanisiki. **Hikokwalaho, tiko a ri swi tiva leswaku va va nuna lava a va ri na minandzu.** Emisaveni hinkwayo ku hava munyama wo ringana ku dlaya vuketiketi bya ximbonana hambi xo va xin'we. Loko mencisi wu tlwebiwa, munyama wu sungula ku tlhenthlela endzhaku, hambileswi wu nga fiki rifu ro hetiseka. 5

"Lexi a hi xintirhwana," ku hlamula Martin, "dyo va dyintirho. **Hi fanele ku tirha hi ku hatlisa hikuva nkarhi wu komile swinene.** Hi le ka voko lerin'wana hi fanele ku lava majaha ku ta hi pfuna eka mhaka leyi. Hina se ho va masirha ya le handle. Ku humelela na ku tsandzeka, swi na mikarhi yo ringana laha." 10

"**Hi fanele ku dya marhambu ya nhloko,**" ku hlamula Smith. "Byongo byi fanele ku pfuvapfuviwa byi ko byi nisa mpfula ya vutlhari. Swa fanela na leswaku hi kuma na munhu loyi a nga ta hi kumela vuxokoxoko bya kungu leri. **Hina hi hexe hi nge swi koti ku ya eAfika-Dzonga ku ya lavisisa timhaka hinkwato.**" 15

"Naswona swi ta nonoha ku rhumela munhu un'wana na un'wana hikuva va ta hatla va n'wi chava, va n'wi tumbelela," ku seketela Martin, a tlakula nghilazi ya byalwa, a byi nuhweta kambe a nga byi nwi. **"Wonge swi le rivaleni leswaku ku hava wansati loyi a nga kotaka ku rhwala vutihlamuleri lebyi lavekaka laha."**

[Xitshuriwa lexi xi hundzuluxeriwile xi huma eka *Nsuku wa mina*, hi W. R. Chauke, P.15–16]

- 5.1 Xiya xivulwa lexi nga laha hansi kutani u nyika muxaka wa xihluvi xa mbulavula xa rito leri tikisiweke eka xivulwa lexi nga ehansi ka xona.

Hi fanele ku tirha hi ku hatlisa hikuva nkarhi wu komile **swinene.** (1)

- 5.2 Xiya xivulwa lexi landzelaka. Tihela u xi tsala kambe u xi sungula hi ndlela leyi landzelaka.

Loko ...

Mikarhi hinkwayo loko va khomiwa, nawu a wu tsandzeka ku va pfalela. (1)

- 5.3 Lulamisa swihoxo swa matsalelo eka xivulwa lexi landzelaka:

Hikokwalaho, tiko a ri swi tiva leswaku va va nuna lava a va ri na minandzu. (2)

- 5.4 Xana xiphemu lexi tikisiweke eka xivulwa lexi nga laha hansi, a wu ta xi tirhisa loko swi lo yini?

"Hi fanele **ku dya marhambu ya nhloko,**" ku hlamula Smith. (2)

5.5 Nyika ntirho wa xiaki xa rito lexi tikisiweke eka xivulwa lexi nga laha hansi.

Hina hi hexe hi nge swi koti ku ya eAfika-Dzonga ku ya lavisisa timhaka hinkwato.

(2)

5.6 Xivulwa lexi nga laha hansi xi le ka vun'we. Tihela u xi tsala kambe u xi yisa eka vunyingi.

Wonge swi le rivaleni leswaku ku hava wansati loyi a nga kotaka ku rhwala vutihlamuleri lebyi lavekaka laha.

(2)

[10]

30 wa timaraka

XIYENGE XA D VUTLHOKOVETSERI**1A XITLHOKOVETSELO XO KA XI NGA RI XA NDZAWULELO****XIVUTISO XA 6 XIMBANGU**

Hlaya xitlhokovetselo lexi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka xona.

XONGELENI – J. M. Magaisa

- 1 Wena Xongeleni ntombixovatlwa,
- 2 Vumbhuri byi ku nyunyete manyunyu,
- 3 U hanya etikweni raku wexe,
- 4 Mahlo hinkwawo ya le henhla ka wena,
- 5 U xiluva xa nchocho wo basa.

- 6 Ndzi ku vonile u tshamile mahlweni ka xivoni,
- 7 U vuyetela hi xandla vumbhuri byaku;
- 8 Xona xi ku kombile byento,
- 9 U vonile kona na xihundla xa vutomi –
- 10 Kambe u hlulekile ku twisisa dyondzo yoyoleyo.

- 11 Nkarhi wu kokile minkondzo yaku hi magoza.
- 12 Nkuxu wu pfimba vukwembunyana bya manyunyu,
- 13 Xivoni xa hluleka ku humesa wena wa tolo –
- 14 Eka wena hinkwaswo i mihlolo –
- 15 Xongeleni – xo – vatlwa.

- 16 Wena Xongeleni,
- 17 Misava yi le kule na tiko raku,
- 18 Namuntlha u guguruteka wexe exihlahleni xa vutomi,
- 19 Vanhu va yimile hi swivava va ku languta,
- 20 Dzuvula vumbhuri byi ku dyisa mbitsi.

- 21 Wena Xongeleni Ntombi – xo – vatlwa,
- 22 Ka ha ri hava nkarhi eka nkarhi waku,
- 23 Nkarhi wo vumba xinakulobye na misava,
- 24 Dyambu na rona ra ku hlekula –
- 25 Vumbhuri byi tlhotlhorhe xivundza.

- 6.1 Hi yihi mhakankulu leyi xitlhokovetselo lexi nga laha henhla xi vulavulaka hi yona? (2)
- 6.2 Tsavula ntila lowu kombisaka leswaku ku saseka ka nhwana loyi ku n'wi endla leswaku a kholela vanhu van'wana. (1)

- 6.3 Hlawula nhlamulo leyi nga yona eka leti nga laha hansi. Loko mutlhokovetseri eka ntila wa 17 a ku: "Misava yi le kule na tiko raku", u vula leswaku nhwana loyi u ... a ri yexe hikokwalaho ka vumbhuri bya yena.
- A hleka
B famba
C hanya
D dya (1)
- 6.4 Hlamusela leswi mutlhokovetseri a vulaka swona hi ntila wa 20 lowu nge:
- "Dzuvula vumbhuri ri ku dyisa mbitsi." (2)
- 6.5 Boxa leswi mutlhokovetseri a vulaka swona hi mintila ya 22 na 23 leyi nge:
- "Ka ha ri hava nkarhi eka nkarhi waku."
"Nkarhi wo vumba xinakulobye na misava." (2)
- 6.6 Xana u nga n'wi tsundzuxa yini Xongeleni mayelana na hanyelo ra yena ro va a tekela vanhu van'wana ehansi hikokwalaho ka ku va a sasekile? (2)
- [10]**

1B SWITLHOKOVETSELO SWA NDZAWULELO**NHLENGELO WA VUTLHOKOVETSERI – K. G. BALOYI****XIVUTISO XA 7 XIMBANGU**

Hlaya xitlhokovetselo lexi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka xona.

NDZI RIVALELE TATANA – Dr. M. D. Ndove

- 1 Swa mina swo voyamavoyama bya ganji ra le matini.
- 2 Swa mina swo gombonyokagombonyoka swa nyoka yo minta ximpfundlana.
- 3 Ku swi olola hi ntamu swi ta ku phoo, bya rhavi ro oma.
- 4 Ku ta va mani muololi wa ntokoto wa vuolori byo olola ke?
- 5 Swingomatandza swi ndzi vhatherilevhatherile hi swirhezana miri lowu hinkwawo.
- 6 Swi ndzi swoswaswoswile hi swimidyamidzana swa swona swo hlohlonya no nuhwa.
- 7 Vaprofeta va ndzi himile xifuva hi mavoko ya vona ya tintambhantambu ta mihlovohlovo.
- 8 Namuntlha matonoro ya ndzi nyengile.
- 9 Xana i mani loyi a nga ndzi humesaka emaxangwini lawa ke?
- 10 I mani wa voko ro kota ku olola no ololoxa swiphiko ke?
- 11 Ku nga va mani muhorisi wa mavabyi lawa ya tsandzeke vaongori vo ongola mavabyi ya muvabyi ke?
- 12 Xidyoho xa mina i xidyoho xo tlula na swidyoho swa vadyohi va le Bibeleni.
- 13 Tatana!
- 14 Ndzi ta eka Wena ku ta tatiwa hi ntsetselelo lowu taka wu huma eka Wena Tatana wa le tilweni.
- 15 Tata mbilu ya mina yi tala ivi u chulula tintswalo ta Wena ta le tilweni.
- 16 Ndzi rivalele Tatana.
- 17 AMEN!

7.1 Nyika mongo wa xitlhokovetselo lexi nga laha henhla. (2)

7.2 Tshaha ntila lowu kombisaka leswaku munhu loyi ku tlhokovetseriwaka hi yena u hava kurhula. (1)

7.3 Hlawula nhlamulo leyi nga yona eka leti nga laha hansi. Loko mutlhokovetseri eka ntila wa 5 a ku: "Swingomatandza swi ndzi vhatherilevhatherile hi swirhezana miri lowu hinkwawo", u vula leswaku u yile eka ... ku ya kombela ku pfuneka.

- A vandhavuko
- B tin'anga
- C swingomana
- D vatokoti

(1)

7.4 Hlamusela leswi mutlhokovetseri a vulaka swona hi ntila wa 8 lowu nge:

"Namuntlha matonoro ya ndzi nyengile." (2)

7.5 Xiya mitila ya 14 na 15 leyi nge:

14 "Ndzi ta eka Wena ku ta tatiwa hi ntsetselelo lowu taka wu huma eka Wena Tatana wa le tilweni."

15 "Tata mbilu ya mina yi tala ivi u chulula tintswalo ta Wena ta le tilweni."

Hikokwalaho ka yini mutlhokovetseri a sungurile marito "Wena na Tatana" eka ntila wa 14 hi maletere lamakulu endzeni ka swivulwa leswimbirhi? (2)

7.6 U vona yi ri mhaka ya kahle ku va munhu loyi ku tlhokovetseriwaka hi yena a ya emahlweni ka Xikwembu a ya kombela ku rivaleriwa eka leswi a swi endleke ke? Seketela nhlamulo ya wena.

(2)
[10]

XIVUTISO XA 8 XIMBANGU

Hlaya xitlhokovetselo lexi landzelaka kutani u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka xona.

NTSHIKELELO WA MOYA – Dr. M. D. Ndove

- 1 U tshama u xi vona xisiwana xo siwaneka ke?
- 2 Mina ndzi xi vonile.
- 3 Xisiwana xo pfumala vatswari vo xi twarisa.
- 4 Xisiwana xo pfumala swo fihlula na ko fuhleka nhloko.
- 5 A xi hanya hi ku tweriwa na ku xweriwa emagoveni ya mapatu.
- 6 Yan'wana ya masiku a xi hlaya timbalelo na ku rhwembula timbale ri ko ri xa.
- 7 Kambe a xi tshikangi xikolo hikuva a xo va xikolokolo nguvu ya Pitori eka xona.
- 8 Ntshikelelo wona a wu xi donora onge a ku lo tshiketiwa tilo ri xi wela.
- 9 Moya a wu tsanile.
- 10 Mieheleto a yi tsondzeriwile hi ntlhonthlo.
- 11 Kambe a xi chava ku ya avelana na van'wana vadyondzi.
- 12 A xi ri na ntshikelelo wo pfumala mhani na tatana.
- 13 N'winoo, tintangha ta n'wina ti le hansi ka ntshikelelo.
- 14 Kambe a va huhweli entambyini.

- 8.1 Hi yihi mhakankulu leyi xitlhokovetselo lexi nga laha henhla xi vulavulaka hi yona. (2)
- 8.2 Tsavula ntila lowu mutlhokovetseri a kombisaka leswaku munhu loyi ku tlhokovetseriwaka hi yena a a pfumala swakudya na ndhawu ya ku etlela. (1)
- 8.3 Hlawula nhlamulo leyi nga yona eka leti nga laha hansi. Loko mutlhokovetseri eka ntila wa 6 a ku: "Yan'wana ya masiku a xi hlaya timbalelo na ku rhwembula timbale ri ko ri xa", u vula leswaku munhu loyi ku tlhokovetseriwaka hi yena masiku man'wana a a ...
  - A fa hi ndlala.
  - B dya a xurha.
  - C hlayela timbalelo.
  - D tinwaya. (1)
- 8.4 Hi yihi dyondzo leyi u yi kumeke eka xitlhokovetselo lexi? (2)
- 8.5 Munhu loyi ku tlhokovetseriwaka hi yena eka xitlhokovetselo lexi a a ri na ntshikelelo lowukulu. Hi wihi ntshikelelo lowu a a ri na wona ku ya hi xitlhokovetselo lexi? (2)

8.6 Hlamusela leswi mutlhokovetseri a vulaka swona hi ntila wa 14 lowu nge:

"Kambe a va huhweli entambyini."

(2)
[10]

30 wa timaraka

Ntsengo hinkwawo: 100